

van belastingen op het budget van de belastingbetaler in de stad en op het platteland. Veel hangt natuurlijk af van het bestedingspatroon van de belastinginner. John Munro toont bijvoorbeeld aan dat investeringen van een stadsbestuur in de bouwindustrie de bouwvakkersambachten ten goede kwam. De vraag is of belastingen in een premoderne samenleving wel hoog waren. Erik Thoen en Tim Soens besluiten bijvoorbeeld dat belasting op het platteland van het graafschap Vlaanderen erg laag was tot de zeventiende eeuw en zelfs nadien lager bleef dan in andere delen van Europa. De cijfers voor stedelijke fiscaliteit brengen ze weliswaar niet in rekening. William Ashworth toont dan weer aan dat het hogere belastingsniveau in Engeland allerm minst een hinderpaal vormde voor de industrialisatie van dat land in de achttiende eeuw. Hij besluit dat een ingewikkelde matrix van economische, financiële, institutionele en zelfs militaire factoren bepaalde welke invloed belastingen hadden op economische evoluties. Maar meer dan eens bewijzen de meerderheid van de essays dat de bronnen ontoereikend zijn, of dat er nog veel onderzoek nodig is om de precieze economische gevolgen van een verhoging van belastingen in kaart te brengen. Er is nog veel werk voor de boeg.

Jelle Haemers

Vakgroep Middeleeuwse Geschiedenis, Universiteit Gent

A. van der Belt, *Het voc-bedrijf op Ceylon. Een voorname vestiging van de Oost-Indische Compagnie in de 18de eeuw* (Amsterdam: Walburg Pers, 2008) 303 p. ISBN 978-90-5730-534-4.

In het boek *Het voc-bedrijf op Ceylon* behandelt de auteur Albert van der Belt vooral de laatste dertig jaar (1765-1795) van de aanwezigheid van de voc op Ceylon al weet hij over de eerste helft van de achttiende eeuw ook veel gegevens boven water te halen. Van der Belt kiest niet voor een Europacentrische benadering, maar schrijft vanuit de belevingswereld van de voc-bedienden op Ceylon. Hij is voorstander van het gebruik van kwantitatieve bronnen aangezien kwalitatieve bronnen vaak de nodige objectiviteit missen. Boekhoudkundige gegevens uit de voc-administratie in de Republiek en op Ceylon zouden die objectiviteit wel of in ieder geval in grotere mate bezitten.

In zijn beschrijving blijft de auteur dicht bij het bronnenmateriaal. De hoofdstukindeling is ook gekoppeld aan de door hem gebruikte archiefstukken, vooral boekhoudingen van de voc. Een aantal was nooit eerder gebruikt omdat die zich in Ceylonse archieven bevinden. De hoofdstukken hebben nogal bondige titels. Het eerste hoofdstuk, kortweg 'Profijt' genoemd, laat zien in hoeverre aandeelhouders van de voc voordeel hadden bij handel op Ceylon. Wanneer kosten en baten tegen elkaar worden weggestreept, blijkt het aanhouden van de vestiging Ceylon voordeel te geven. Vooral de kaneelhandel was winstgevend. De voc verkreeg kaneel echter niet uit vrijhandel. Kaneel moest opgekocht worden bij de kaste der sjaliassen. Het feit dat het bij kaneel niet om vrijhandel ging betekende dat bij het verkrijgen van de nodige kaneel nogal wat dienaren betrokken waren, zodat hun salarissen eigenlijk bij de kosten van kaneel getrokken moeten worden.

Een interessante conclusie uit het tweede hoofdstuk, getiteld 'Boekhouding' is dat niet iedere scheepvaartbeweging van de voc binnen Azië als intra-Aziatische handel van de voc gezien kan worden. In de schepen werden veel goederen voor particuliere handel vervoerd en er vond veel overslag plaats.

In het derde hoofdstuk laat Van der Belt aan de hand van verzonden assignaties (wissels) zien hoe particuliere handel functioneerde. Dienaren van de *voc* op Ceylon hadden contacten met handelshuizen en firma's in de Republiek die goederen opstuurden die door de gemeenschap op Ceylon gewaardeerd werden en deze goederen werden betaald met assignaties, waarvoor de als particulieren handelende diena- ren op het Ceylonese *voc*-kantoor aanvankelijk gouden munten en later hun zilver en kopergeld storten. Het grote voordeel was hier aanvankelijk dat het goud- en zilvergeld Azië niet verliet, zodat dit de geldstroom van Europa naar Azië beperkte.

Pas in het vierde hoofdstuk komt het *voc*-personeel op Ceylon aan de orde. Hier- voor gebruikt Van der Belt scheepssoldijboeken en generale monsterrollen. We komen onder andere te weten waar het personeel van het schrijfkantoor vandaan kwam en wat hun religie was. Ook hun loopbaan is nauwkeurig nagetrokken. Leeftijden worden berekend waarop Nederlanders, overige Europeanen en Aziaten in dienst traden en waarop degenen die carrière maakten tot de bestuurlijke elite toetraden. Van der Belt stelt vast dat er van uitwassen van protectie en favoritisme geen sprake was. Tege- lijk blijkt uit zijn boek echter dat op het schrijfkantoor van de *voc* gemiddeld dertig kinderen tussen de één en tien jaar werkten en dat er zelfs enige schrijvers van nog geen vijf jaar oud op het kantoor werkzaam waren, wat toch vraagtekens oproept over het personeelsbeleid.

Er kan uiteindelijk geconcludeerd worden dat Van der Belt interessant bronnen- materiaal ter beschikking had, waaruit we veel kunnen leren over het leven op Ceylon. Het is jammer dat Van der Belt zijn verhaal aan de hand van de boekhoudkundige bron- nen vertelt. In sommige delen van het boek gaat de lezer van post naar post door het bronnenmateriaal. Mijn inziens was het boek veel mooier geweest als de auteur vanuit een duidelijke probleemstelling had geschreven en zijn onderzoek in een wetenschap- pelijke discussie had geplaatst. Het betoog had dan waarschijnlijk meer vaart gehad. Want hoe interessant de gegevens ook zijn, het boek leest moeizaam. Niet alleen door het gebrek aan een probleemstelling, maar ook door de talloze nuanceringen en tus- senvraagjes. Mogelijkheden om zijn betoog in een discussie te plaatsen waren er wel. Ook nu zet Van der Belt zich heel voorzichtig af tegen de veel voorkomende meningen dat de *voc* onontkoombaar haar faillissement tegemoet ging en dat corruptie in de Azi- atische vestigingen algemeen was. Terloops geeft Van der Belt ook enige kritiek op de visie van E. Jacobs dat een groot deel van de *voc*-handel in Azië uit vrijhandel bestond. Op zich is deze kritiek terecht, maar het gaat er hier volgens mij niet alleen om of de *voc* vrijhandel bedreef, haar macht misbruikte of haar monopolie op bepaalde pro- ducten liet gelden. De auteur had een poging kunnen doen om te laten zien hoe de *voc* erin slaagde om verschillende handelssystemen van het koninkrijk Kandia en het vasteland van India te koppelen aan het Europese handelssysteem. Hiervoor moeten we meer te weten zien te komen over Aziatische handelssystemen in de achttiende eeuw. Na het lezen van Van der Belts boek krijg ik de indruk dat het materiaal, dat inzicht kan geven in de koppeling van de verschillende handelssystemen, in de archie- ven van Ceylon aanwezig is. Nu stelt de auteur in het laatste deel van zijn derde hoof- dstuk dat er achter bepaalde opmerkingen in de bronnen waarschijnlijk interessante handelspatronen schuil gaan, maar dat hij aan de analyse hiervan niet is toegekomen. Dat is uitermate jammer, maar het neemt niet weg dat er voor de specialist in de Azi- atische handel veel informatie in Van der Belts boek staat.

Herman Ketting
Koog aan de Zaan